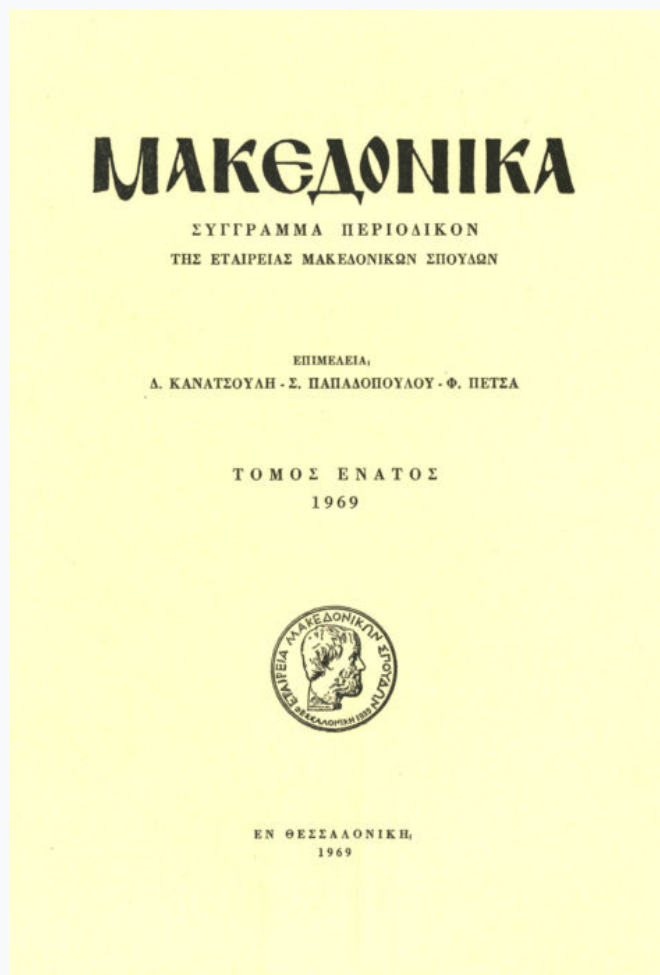

Μακεδονικά

Τόμ. 9 (1969)

Dr. Lothar Siegesmund, Griechisch - Makedonische Impressionen (Εντυπώσεις από την Ελληνική Μακεδονία)

Βασίλειος Δ. Φόρης

doi: [10.12681/makedonika.1069](https://doi.org/10.12681/makedonika.1069)

Copyright © 2015, Βασίλειος Δ. Φόρης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Φόρης Β. Δ. (1969). Dr. Lothar Siegesmund, Griechisch - Makedonische Impressionen (Εντυπώσεις από την Ελληνική Μακεδονία). *Μακεδονικά*, 9, 381–383. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1069>

πρό αὐτοῦ τόσας ἐκδόσεις τῆς ἱστορίας τοῦ Mommsen, νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ 1925, ὅπου ἀποφεύγονται πλείστα σφάλματα τῶν προηγουμένων.

Χρησιμοποιεῖ ἀκόμη ἐσφαλμένον τύπον ὀνομάτων τινῶν, ὡς Δορίμαχος ἀντὶ Δωρίμαχος (σελ. 8, 9). — Ἀμυνος ἀντὶ Ἀμυνᾶς (σελ. 13) (πρόκειται περὶ τοῦ Ἀμυνάνδρου). — Σκεῖρων ἀντὶ Σκύρων (σελ. 9, 1). — Σωσθένης ἀντὶ Σωσίθεος καὶ Ἡράκλειος ἀντὶ Ἡράκλειτος (σελ. 46). Μάγονος ἀντὶ Μάγων (σελ. 48). — Σκερδίλαιδος (μόνον παρὰ Λιβίῳ XXVI, 24, 9. XXVII, 30, 13: Scerdilaedus), ἐνθ' οὗ τὸ σύνθημα καὶ καθιερωμένον εἶναι Σκερδίλαιδας (Βλ. Πολύβ. IV, 16, 9. 29, 2.5.6. V, 3.3.4.3. 110, 3).

Ἐν τοῖσιν, παρὰ τὰ μειονεκτήματα, ἡ μικρὰ αὕτη μελέτη, γραμμένη με ἐνθουσιασμόν καὶ γλαφυρότητα, εἶναι χρήσιμον ἀνάγνωσμα διὰ πάντα Ἑλληνα, ἐπιθυμοῦντα νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ τῆς κρίσεως ἐκείνης ἐποχῆς.

ΔΗΜ. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

Dr. Lothar Siegesmund, Griechisch - Makedonische Impressionen (Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν), Thessaloniki 1968 (Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Μακεδονικὴ Λογοτεχνικὴ Βιβλιοθήκη ἀρ. 1), 8ο μικρὸ, σελ. 120 μὲ 16 πίνakes εἰκόνων καὶ ἓνα χάρτη.

«Σήμερα ὅπως καὶ πάντα ἡ Ἑλλάδα ἔχει ὕψιστη σημασίαν γιὰ κάθε ἄνθρωπον ποὺ ζηταίει νὰ βρῇ τὸν ἐαυτὸν του». Ὁ ἀναγνώστης ποὺ διαβάσῃ τὴν φράσιν αὕτη τοῦ Henry Miller ὡς μόνον τοῦ βιβλίου τοῦ δρ. Lothar Siegesmund, ἄλλοτε Γενικοῦ Προξένου (καὶ τώρα Ἐπιτίμου) τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας στὴ Θεσσαλονίκη, «Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν» θὰ καταλάβῃ ἁμέσως ὅτι πολλὰ τὰ ἐγκωμιαστικὰ ἔχουν γραφῇ σ' αὐτὸ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴν Μακεδονίαν. Καὶ ἡ πρόβλεψις τοῦ αὐτοῦ δὲ διαψεύεται: ἀπὸ τὴν πρώτην φράσιν τοῦ βιβλίου, ὅπου ὁ εὖζωνας τοῦ ἑλληνικοῦ μεθοριακοῦ φυλακίου μὲ τὴν ἀστραπερὴν φουστάνελα τοῦ παρουσιάζεται στὰ μάτια τοῦ συγγραφέα ὡς «ὁ πρῶτος χαιρετισμὸς τῆς ἑλληνικῆς φιλοξενίας», ὡς τὴν ἀκροτελευτίαν περιγραφῆς τῆς ὁμορφιάς ποὺ σκορπίζει τὸ καλοκαιριτικὸν ἑλληνικὸν ἡλιοβασιλεῖον πέρα ἐκεῖ στὴ Σαμοθράκη, ὅλα μέσα στὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι ἓνας ὕμνος οὗτος τῆς μακεδονικῆς γῆς, ἓνα προσκύνημα στὰ μνημεῖα τῆς, ἓνα ἐγκώμιον οὗτος τῶν ἀνθρώπων τῆς.

Βασικὰ ὁ συγγραφέας ἐπιδίδωκει νὰ περιγράψῃ ὅ,τι θὰ ὀνομαζόταν «μνημειακὴ Μακεδονία». Καὶ μὲ τὴν παραμονὴν του στὴ Θεσσαλονίκη καὶ μὲ τὶς περιοδεῖες του σὲ πόλεις καὶ περιοχὰς τῆς Μακεδονίας εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ δῇ καὶ νὰ περιγράψῃ τὰ μνημεῖα ποὺ σώζονται ἀπὸ τὴ μακρινὴ ἀρχαιότητα ἢ ἀπὸ τὰ βυζαντινὰ χρόνια ὡς τὰ σήμερα. Ἡ περιγραφὴ του δὲν εἶναι ξερὴ καὶ σχολαστικὴ. Διακηρύσσοντας ὅτι εἶναι «ἀδαής», ἀρὰ ἀνεύθυνος, ἐπομένως ἐλεύθερος, ὁ συγγραφέας δὲν καταπνέεται μὲ καθαρὴ καὶ «ἐπιστημονικὴ» ἀρχαιολογία, παρὰ δίνει τὴν προσωπικὴν του ἐντύπωσιν ἀπὸ ὅ,τι μελετᾷ ἐπὶ τόπου. Ἄν τὸ μνημεῖον ἀνήκῃ στὰ συνηθισμένα εὐρήματα, δίνει τὰ στοιχεῖα του μὲ ἀδρὲς γραμμές· ἂν προσφέρεται γιὰ περισσότερην μελέτη, προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν τεχνотροπία του, τὸ περιεργάζεται ἀπὸ κάθε ἄποψη, διακινδυνεύει κάπου κάπου ἓνα «ἴσως», γιὰ νὰ συμπληρώσῃ ἓνα κολοβὸν ἀγαλμα, συχνὰ ὅμως ἀφήνει τὸ φαντασίον τοῦ ἀναγνώστη νὰ συμπληρώσῃ καὶ αὐτὰ τὰ ὑπόλοιπα... Εἴτε οὗτο ὑπαιθρο βρίσκεται, ὅπου μὲ τὰ ἐλάχιστα λείψανα «ὀλοκληρώνει» ἓναν ἀρχαῖον τάφον, εἴτε σὲ μουσεῖον περιστοιχίζεται ἀπὸ τὰ πλοῦσια εὐρήματα ἢ σὲ βυζαντινὸν ναὸν θαμνώνεται ἀπὸ τὴν τέχνην τῶν μωσαϊκῶν, εἴτε ἀντικρίζει ἀπὸ τὴ θάλασσαν τὶς μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἢ ἀπὸ κοντὰ ἀποθανυμένους τοὺς θεσκαροῦς του, ἡ ὁλότης του ἀπέναντι οὗ ὅλα εἶναι στάσις ἐλαβικὸς προσκυνητῇ, ποὺ ζῇ μὰ καὶ ζωντανεῖ τὰ μνημεῖα. Ὁ κ. Siegesmund δὲ μελετᾷ ἀπλῶς τὶς ἀρχαιότητες τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ μιλάει, πὸ σωστά: οὐ λ ἔ γ ε τ α ἰ μαζί τους.

Ἀπὸ αὐτὸν τὸ διάλογο μὲ τὰ ἐπὶ μέρους μνημεῖα ξεκινάει ἓνα δεύτερο στοιχεῖο, πού ἐξυπνά ὁ συγγραφέας τὸ ἀνάγχι οὐ τεχνοτροπία τῶν ἀφηγήσεών του: ἡ ἱστορία. Οὕτε καὶ ἐδῶ πάλι γίνεται αὐστηρὴ καὶ «ἐπιστημονικὴ» ἱστορία· ἀφορμὴ ἀπλῶς παίρνει ὁ συγγραφέας ἀπὸ ἓνα μνημεῖο, γιὰ νὰ ἀντλήσῃ ἀπὸ τὶς πλουσίαις ἱστορικές του γνώσεις γιὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὴ Μακεδονία ἰδιαίτερα, τὶς πρὸ οὐσιώδεις λεπτομέρειες καὶ γιὰ νὰ κἀμὴ τὶς κρίσεις του γιὰ πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς περιοχῆς. Ἀνεβαίνει στὸ Λευκὸ Πύργο, ἐντυπωσιάζεται φυσικὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴν κίνηση πού παρατηρεῖ κάτω, ἀλλὰ καθὼς ἀνταντεῖται ἀπέναντι τὰ κάστρα ἀνατρέχει πίσω στὴν ἱστορία, ξαναφέρειν στὴ μνήμη του τὶς περιπέτειες τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτοῦ τόπου καὶ τοῦ ἥρωικοῦ λαοῦ του καὶ βλέπει μέσα ἀπὸ τὸ παρὸν τὴν ἱστορικὴ θέση καὶ τὸ ρόλο πού ἔπαιξε αὐτὸ τὸ σταυροδρόμι ἀνάμεσα σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση ἀπὸ τὰ ἀρχαιότατα χρόνια ὡς σήμερα. Συχνὰ ἡ μὴ εἰκόνα διαδέχεται τὴν ἄλλη μὲ γοργὸ ρυθμὸ, τὸ παρὸν συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸ παρελθόν, ἢ ἀντίστροφα, καὶ συχνὰ ἐπίσης ὁ ἀναγνώστης ξαφνιάζεται ἀπὸ ἀπροσδόκητες ἀναφορές. Γιὰ τὸ Ἅγιο Ὅρος εἶναι π.χ. ὁ δρόμος του, ἀλλὰ ὁ συγγραφέας περνώντας ἀπὸ τὰ Στάγαιρα ὑποκλίνεται μπρὸς στὸ μαρμάρينو ἄγαλμα τοῦ Ἀριστοτέλη, ἐπιχειρεῖ ὑστερα μιά σύντομη ἀλλὰ πυκνὴ σὲ νοήματα ἀξιολόγησι τοῦ ἔργου του καὶ κλείνει τὴν εἰκόνα μὲ τὴν ὑπόμνησι πὼς κι ὁ μέγας σοφὸς ἦταν κι αὐτὸς ἄνθρωπος καὶ δὲ γλίτωσε ἀπὸ τὰ δίχτυα πού τοῦ ἔστησε τὸ γυναικεῖο κάλλος. Τὴν ἱστορικότητα τῆς Ἑγνατίας ἐξαίρει ἀλλοῦ, ἀλλὰ ξαφνικὰ βλέπει ἐκεῖ τὴν παρέλασι τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ μπροστὰ στὸ βασιλεῖο καὶ ἀκόμα πρὸς ξαφνικὰ «βλέπει» στὸ ἴδιο μέρος τὴν παρέλασι ἐνὸς ἄλλου στρατοῦ μπρὸς σ' ἓναν ἄλλο βασιλεῖα: τοῦ περσικοῦ, στὸν Ξέρξη... Ὅλα αὐτὰ τὰ παιγνίσματα κοσμοῦν τὴν κάθε ἐνότητα τοῦ βιβλίου, τοποθετοῦνται μὲ δεξιότητά ἐκεῖ πού χρειάζεται τὸ καθένα καὶ ποικίλλουν τὴν ἀφήγησι, πού ἀπὸ ἑλκυστικὴ γίνεται ἑλκυστικότερη. Ἐξαροῦ σ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖο τῆς ἱστορικῆς ἀναφορᾶς ἀποτελεῖ ὁλόκληρη ἡ ἐνότητα «Εἰκόνες ἀπὸ τὸ παρελθόν τῆς Θεσσαλονίκης». Παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὶς πολλές βυζαντινὲς ἐκκλησίαις τῆς, ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς καὶ τὶς λοιπὲς ἀρχαιότητες, ὁ συγγραφέας ἀναλύει διεξοδικὰ τὰ ἱστορικὰ περιστατικὰ πού ὀδήγησαν στὴν ἀνιδρυσὴ τους, περιγράφει μὲ ἀντριχιαστικές λεπτομέρειες τὰ δεινοπαθήματα τῶν Θεσσαλονικῶν ἀπὸ βάρβαρους ἐπιδρομεῖς καὶ κυριάρχους, ζωγραφίζει τὴν ἀγωνία τους γιὰ μιάν ἐπικείμενη δεύτερη εἰσβολή, ἐξαίρει τὴν πίστη τους στοὺς προστάτες ἄγιους, τὴ σωτηρία τους σὲ ὥρες κινδύνου, τὶς πρόδοικαιρες ἀνάπαυλες ἀπὸ τὰ δεινὰ, τὰ νέα μαρτύρια, τὶς σφαγὲς χιλιάδων. Ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογία ξεκίνησε, ἀπὸ τὴν ἱστορία ἀπορροφήθηκε, ἀπολησμονήθηκε στὴν ἐξιστόρησι ὁ συγγραφέας, ἀποξεχάστηκε ἀπορροφημένος κι ὁ ἀναγνώστης..., ἀλλὰ βγαίνουν κι ἐκ δυν ἀλλιώτικοι, πονεμένοι μορεῖ, μὰ διδαγμένοι καὶ σάν ἀπολυτρωμένοι ἀπὸ τὸ μακροβούτι αὐτὸ οτὴν ἱστορία. Τέτοιαις ἐξιστορήσεσι εἶναι κατὰσπαρτες σ' ὅλο τὸ βιβλίον.

Ἀλλὰ ὁ συγγραφέας δὲν ξεχνᾷ ὅτι γράφει καὶ τυπώνει στὰ 1968, ὅτι πρέπει ἐπομένως ν' ἀποτυπώσῃ καὶ τὴ σύγχρονη ζωὴ, ὅσο καὶ ὅπου αὐτὸ εἶναι δυνατόν. Ἐδῶ βρίσκεται τὸ τρίτο, μετὰ τὸ ἀρχαιολογικὸ καὶ τὸ ἱστορικὸ, στοιχεῖο τῶν ἀφηγήσεών του: τὸ σημερινό, τὸ σύγχρονο. Ὅποια εἰκόνα περάσῃ ἀπὸ τὸ φακὸ του καὶ εἶναι ὁ σφυγμὸς τῆς νέας ζωῆς ἢ ἔχει νὰ πῇ κάτι γιὰ τὴν ἑλληνικὴ φύσι, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς, ζωγραφίζεται μὲ ζωντανὰς πινελιὰς, μὲ δυὸ τρεῖ· κουβέντες ἐδῶ, μὲ περισσότερες παραπέρα, ἐδῶ μὲ μιά γρήγορη ἀφήγησι, ἐκεῖ μὲ προσωπικὰς σκέψεις καὶ ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα, ἀλλοῦ μ' ἓνα ἀνέκδοτο, ἀκόμα καὶ μ' ἓναν ὑπαινιγμό. Στὸ Λευκὸ Πύργο τὸν ἀφήσαμε· κατεβαίνοντας, δὲ μένει ἀσυγκίνητος ἀπὸ τὸν περίπατο τῶν Θεσσαλονικῶν στὴ νέα παρυῖα, ρίχνει μιά μικρὴ βολή γιὰ τὸ «νυφοπέζισμα» του, ἀλλὰ τελειῶς ἀπροσδόκητα — τεχνουργημένα ὅμως, μαστορικά — προβάλλει στὸν ἀναγνώστη τὸ μακρινὸ θέμα τοῦ Ὀλύμπου, μιλάει γιὰ τοὺς θεοὺς πού «ζοῦν» ἀκόμα καὶ εἶναι προστάτες ὁ Δίας τῆς ἐλευθερίας, ἡ Ἥρα τοῦ νοικοκυριοῦ καὶ ὁ Ἑρμῆς (ὅχι τῶν κλεφτῶν, ἀλλὰ) τῶν ταχυδακτυλουργῶν... Ἀπέναντι

δμως είναι ή Διεθνής "Εκθεση" νέα μετάβαση από τὰ θεία στὰ καθαρῶς οἰκονομικά, ὅστερα στὰ πνευματικά, γιά νά ἐξαρθή ή σημασία τοῦ "Αριστοτελείου Πανεπιστημίου καί ή φήμη τῶν καθηγητῶν του, λίγο παρακάτω τὰ μέγαρα τῆς "Εταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, ή ὁποία μέ τὸ παιδί της τὸ IMXA δίνει τόσο ζωντανό τὸ πνευματικό καί καλλιτεχνικό «παρὼν» στή Θεσσαλονίκη. Ἀπέναντι ὁμως ἀκριβῶς ἀπὸ ἐκεῖ γίνεται ή ὑποστολή τῆς ση-μαίας, καί ὁ ξένος μεταδίνει τὸ ρίγος ποῦ κατέχει καί τὸν ἴδιο μέ τή γραφική σκηνή· στὸ βάθος ή δύση... Καί ή κινηματογραφική ταινία ξανοίγει τέτοιες καί παρόμοιες σκηνές ἀπὸ τὴν ἑλληνική ζωή καί φύση, μιὰ στὴν "Εδεσσα μέ τοὺς μαγευτικούς καταρράκτες, μιὰ στὴν Καστοριά μέ τή γραφική λίμνη, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά πάλι μιὰ στή μυστική μαγεία τοῦ "Αγίου Ὁρους, μιὰ στὴν τουριστική Θάσο μέ τοὺς ἀμέριμνους παραθεριστές. "Η συναναστροφή μέ τοὺς ἀνθρώπους, μολονότι ὄχι ὅσο θὰ περίμενε κανεῖς πυκνή, ἀπο-τυπώνει κι αὐτή ὅτι πιὸ ζωντανό ἔζησε ὁ συγγραφέας, στὸ ἕνα μέρος μέ τὸ καφεδάκι ή τὰ φρούτα ποῦ τοῦ πρόσφεραν ἀπολοῖκοὶ χωρικοί, στὸ ἄλλο τὰ σεριανίσματα ποῦ τοῦ ἔκα-μαν «ὡ ἀρχοντας τοῦ νησιοῦ» ἐδῶ, ὁ Νομάρχης ή ὁ Μητροπολίτης ἐκεῖ. "Ακούει μέ τὴν ἴδια προσοχή τὴ σύντομη «ἄποψη» τοῦ βαρκάρη τῆς Καστοριάς γιά τὸ πόσο παλιά εἶναι μιὰ ἐκκλησία ή τίς διηγῆσεις του γιά τίς ρουφήχτρες τῆς λίμνης, καί ἀπὸ τὴν ἄλλη τίς μακρόσυρτες διηγῆσεις τῶν μοναχῶν τοῦ "Αγίου Ὁρους γιά τὰ δεινὰ ποῦ πέρασαν οἱ μον-νές μέσα σ'οτοὺς αἰῶνες. Τὰ πάντα τὸν ἐνδιαφέρουν, τὸν ἀπορροφοῦν, καί ὁ ἀναγνώστης τὸν βλέπει νά μὴν μπορῇ οὔτε ἕνα μᾶνιδ νά πεταχτῇ νά κάνει ἐκεῖ ποῦ ὅλοι χαίρονται τὸν ἥλιο, τὸν ἀέρα, τὸ δάσος, τὸ βουνό... Συχνὰ ἕνας ὑπαινιγμός, δύο μόνο λέξεις, κλεί-νουν μιὰ νοοτροπία: «βαδίζαμε μέ τὸ μουλάρκι ὄχι μία ὥρα, ὅπως ἰσχυρίζονταν μερικοί, ἀλλὰ σχεδὸν δύο...»· κι ὅπου δὲ φτάνουν οἱ λίγες λέξεις, γίνονται περισσότερες στὸ ἀνέκ-δοτο: ἕνας "Ελληνας φοιτητῆς ἀπὸ τὴ Θάσο προθυμοποιήθηκε νά βοηθήσῃ ἕνα Γερμανό καθηγητή, ποῦ μάταια προσπαθοῦσε νά συνεννοηθῇ μέ τὴν ἰδιοκτητρία τοῦ ξενοδοχείου γιά δωμάτιο. "Η γυναίκα ρώτησε τὸ φοιτητῆ ἀμήχανη, σὲ ποιά γλῶσσα μιλοῦσε ὁ Γερ-μανός. "Ηταν ἀρχαία ἑλληνικά...

Κλείνοντας τὸ βιβλίο τοῦ κ. Siegesmund ὁ ἀναγνώστης νομίζει πῶς γυρίζει ἀπὸ ἕναν κόσμο ὁλόκληρο, ὅπου ἔζησε πολλές, ἄπειρες, ὥραιες στιγμές, ἐνῶ τὸ κείμενο εἶναι ὅλο κι ὅλο 120 σελίδες μικρές. Αὐτὸ ὀφείλεται ὁτὸ γλαφυρὸ ὕφος τοῦ συγγραφέα, στὸν καλο-ζυγισμένο λόγο του, στὴ ζωντανή του ἀφήγησι, ποῦ, κατὰ μιὰ γερμανική ἀκριβῶς ἔκφρα-ση, ἀφήνει στὸν ἀναγνώστη νά διαβάξῃ κι ἀνάμεσα ἀπὸ τίς γραμμές. "Η ἐκδοσι τοῦ βι-βλίου ἦταν πρώτης τάξεως ἐπιτυχία τῆς "Εταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Ἄν προστεθῇ ή καλαισιωγία τοῦ τυπογράφου κ. Νικολαΐδου, ποῦ θέλει πάντα νά δίνη ἐκδόσεις περιω-πῆς («Εὐρώπης»), καί ή τέχνη τοῦ γραφίστα (γιοῦ) κ. Rudolf Siegesmund, τὸ βιβλίο, ποῦ τὸ κοστοῦν ἀκόμα 16 πίνακες εἰκόνων μέ ἀρχαιότητες καί ἕνας χάρτης τῆς Μακεδονίας, γίνεται ἕνας λαμπρὸς πρεσβευτῆς τῆς Μακεδονίας μας στὸ γερμανόφωνο καί γερμανο-μαθῇ κόσμο. (Μέ μιὰ κάπως σχολαστικότερη ἐφαρμογή τῶν τυπογραφικῶν κ.ἄ. κανό-νων τῆς Γερμανικῆς, π.χ. τοῦ Duden, θὰ νόμιζε κανεῖς πῶς τὸ βιβλίο ἐκδόθηκε σὲ γερ-μανόφωνη χώρα — καί τότε θὰ ἔμενε ν' ἀποκατασταθῇ ή χαριτωμένη παρανόησι τῆς σελ. 14, ὅπου ή ἐπιγραφή στὸ παλιὸ κτίριο τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ΜΟΥ-ΣΑΙΣ ΧΑΡΙΣΙ ΘΥΕ ἀποδόθηκε σὰ νὰ ἦταν ΜΟΥΣΑΙΣ ΧΑΡΙΣΙ ΘΕΩ [Gott]).

"Η κρίσι, νά μὴ στὸν τίτλο τὸ «Griechisch», δηλ. τὸ «Ἑλληνική», γιά τὴ Μακεδο-νία, ἦταν ἀπέναντι τῶν φωνασκῶν γειτόνων ἐντιμῇ ἀπέναντί μας ἦταν ὁδυνηρὰ ἐντιμη.